

BABÍ LÉTO

Marta Dzido

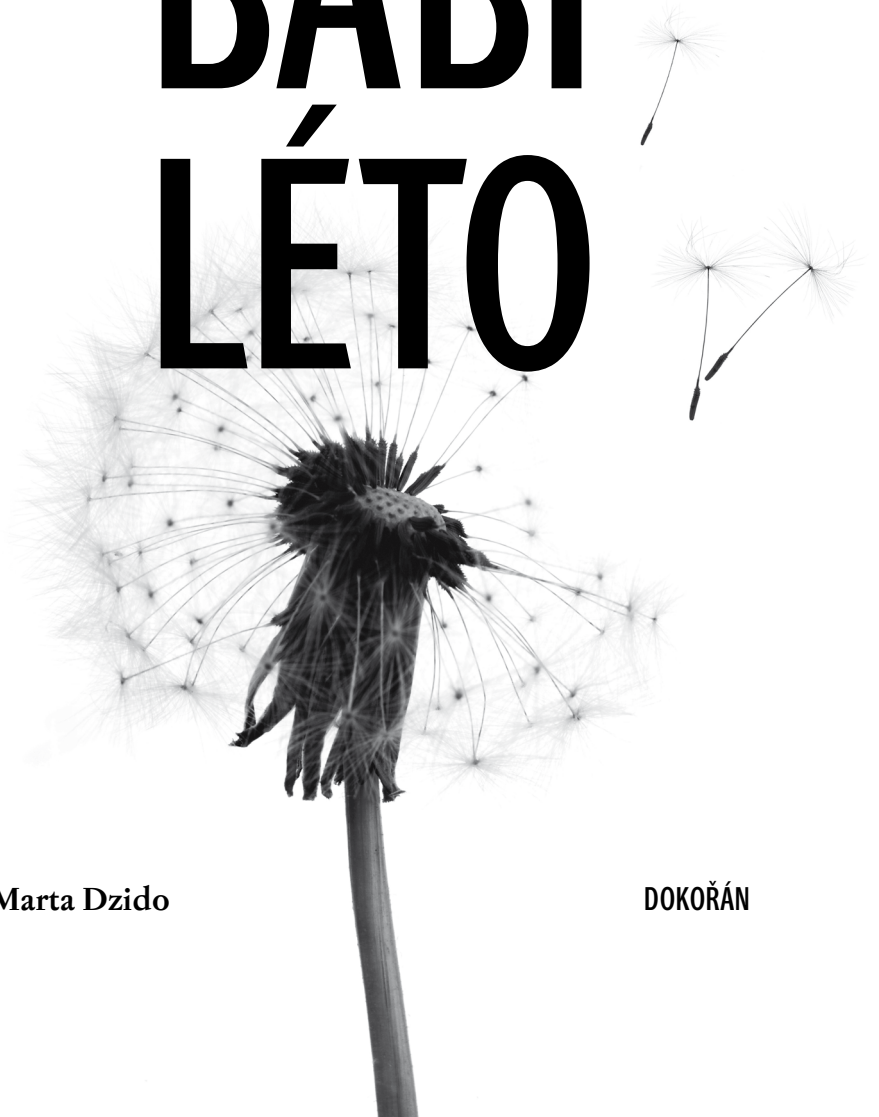
DOKOŘÁN

BABÍ LÉTO

Marta Dzido

DOKOŘÁN

Marta Dzido

BABÍ LÉTO

Kniha vychází s finanční podporou Ministerstva kultury ČR.

The translation of this book has been funded by the European Union Prize for Literature (EUPL). The original author of this book was recognised by EUPL in 2019.

Texty z této sbírky vznikaly v letech 2022–2024. Během této doby autorka využila podporu programů Next Page (organizovaného Next Page Foundation, Sofia Literature and Translation House, Polským institutem v Sofii, National Culture Fund a městem Sofie) a Writers-in-Residence Programme (organizovaného Hongkongskou baptistickou univerzitou). Povídka „Jiný konec nebude“ vyšla poprvé v časopise *Pismo: Magazyn Opinii*, č. 7 (67), 2023.

Original title: Babie lato

Text © Marta Dzido, 2024

First published in 2024 by Grupa Wydawnicza Relacja sp. z o.o.,
Warsaw, Poland

Translation © Anna Šašková Plasová, 2025

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být rozmnožována a rozšiřována jakýmkoli způsobem bez předchozího písemného svolení nakladatele.

Druhé vydání v českém jazyce (první elektronické).

Z polského originálu *Babie lato* přeložila Anna Šašková Plasová.

Odpovědná redaktorka Klára Soukupová. Redakce Alžběta Knappová.

Sazba, obálka a konverze do elektronické podoby Michal Puhač.

Vydalo v roce 2025 nakladatelství Dokořán, s. r. o., Holečkova 9, Praha 5,
dokoran@dokoran.cz, www.dokoran.cz, jako svou 1 373. publikaci
(489. elektronická).

ISBN 978-80-7675-284-9

Buřičkám, poběhlicím, přeživším,
těm, které vědí,
a taky všem, o nichž jsou tyhle příběhy

babí léto	7
velká medvědice	17
tobě jediné	25
kdo ti uvěří	40
nedej se, holka	56
první křik	76
ta, která ví	87
co chceš, holčičko	98
jiný konec nebude	109
já tebe taky	131

babí léto

Vskutku, pravím vám, můžete mi věřit nebo ne, začalo to v tu noc, kdy mě olízl měsíc. Musela jsem spát tvrdě, spánkem spravedlivé, nepamatuju si nic, avšak ráno jsem si v zrcadle všimla stopy po onom líznutí ve vlasech. Několik stříbřitých pramínků, jako by jazykem setřel vrchní vrstvu, slízl barvu i lesk a nechal bílé nitky, sotva viditelné v záplavě tmavých vlasů, ale přece šedivé. Přehodím si pěšinku na stranu, nikdo si ničeho nevšimne, večer si dám barvu, vyřízeno. Ale kdo by si vlastně měl všimnout. A čeho.

O něco později jsem našla podobné ve svém černém bermudském trojúhelníku. Stočené do pružinky jako všechny ostatní, ale jakoby ne moje. Bílé, jako negativ, když nejsou moje, tak cí. Kdybych se tam předtím oholila, žádný měsíc by neměl šanci, bylo by hladko, hladoučko, zato v tomhle hus-tém houští prosvítá stříbro. Co nadělám.

Příkrčila jsem se, protože co to, tak najednou. Mám se potýkat s podzimem, když jsem ještě dobře nestrávila jaro. Z dívky rovnou do babičky, takovým bleskem, jako by jiná roční období neexistovala, no prosím. Možná by se s ním dalo dohodnout, s tím měsícem, možná mu nabídnu něco

na oplátku, peníze, duši, čas, možná na to kývne, jen ať mi nebere barvy.

Chci zářit až do konce. Jak jen to půjde.

Zatímco jsem čekala na měsíc, přišel ke mně lev. Vskutku, pravím vám, můžete věřit, můžete nevěřit. Na uvítanou mě sekl mezi obočí, drápem mi rozryl čelo. Dal nad mým nosem najevo svou přítomnost. Takovéhle lví znamení prý hyzdí, prý jsou na to postupy, cosi se vpíchne a brázda se sama vyhladí. Jako vyžehlená. Nebude vidět, že jsem krabatila obočí, když jsem přemýšlela o nějakém problému, ba co víc, nebude ani stopy po tom, že jsem vůbec kdy přemýšlela. Žádné problémy, žádné myšlení, žádná znamení, že jsem se setkala se lvem. Jedna injekce, dvě, později ještě tři. Ale co když se bojím jehel a nestydím se samostatně myslet. A co když mám lvy ráda.

Hejna slepic, které se promenovaly hned vedle ve výběhu, jsem si ani nevšimla, tak jsem tehdy ryčela smíchy, až k slzám, až mě rozbolelo břicho a nemohla jsem popadnout dech. Teprve později jsem v koutcích očí našla ty slepičí pařátky, drobné rýhy, důkaz své radosti, možná se ty slepice chechtaly taky, ostatně kdo to má vědět. Prach zvířeny slepicemi se ještě neusadil, a v mých tvářích už se zabydleli křečci. Udělali si pohodlí a táhli kůži dolů, to teď budu jejich spižírna nebo co. Nikdy jsem neměla slabost pro hlodavce, kteří si vlezou do kolečka a běží jako šílení neznámo kam a proč. Já preferuju vědět proč. Takže proč.

Vskutku, pravím vám, můžete, co chcete, ale na hledání odpovědi nebyl čas, protože den za dnem se objevovala další

zvířata. Na pažích se usadili motýli a rozložili křídla, pod koleny tkali sítě pavouci, krk si vyhlédl krocan. Jak je to možné, že se v mém nenápadném těle nachází celá zoo, stala jsem se snad archou, blíží se snad povodeň.

Vyhlížela jsem tsunami, říká se, že tehdy do tvých břehů narážejí vlny horka, jen pojdte, narážejte, jsem připravená, miluju skákat ve vlnách, ale hladina byla klidná, voda příjemně chladná. Možná je moje moře gigantické jezero, možná se ten příval ještě nevalí. Zatímco jsem tak seděla a snažila se dohlédnout za obzor, slunce mě spálilo, kůže se stala tenká a suchá jako pergamen. Když je to tak, nezbyvá mi nic jiného než ten pergamen popsat. Vskutku.

Pravím vám, divný to stav, mít pořád na špičce jazyka sladko-slanou příchut' léta a zároveň vědět, že se neúprosně blíží zima, že není vyhnutí. Postoupit za rok o deset let, probudit se jednoho dne jako sedmdesátnice, ale další den vyskočit z postele s pocitem, že je mi znovu sedmnáct, šílenost. Jít ulicí a zjistit, že nejsi vidět, chtít to oznámit celému světu radostným křikem: podívejte, podívejte, nejsem vidět. A o chvíli později pochopit, že moje neviditelnost nikoho nezajímá. Nikoho. Kromě mě.

A tak si kráčím v neviditelném plášti, dáma se lvem, s korunou ze stříbra. Nikdo za mnou nehvízdá, nikdo nemlaská. Žádné projevy obdivu, otravování, pomlaskávání, vlezlé pohledy, žádné *aboj kotě*, hodilo by se spíš *aboj lve*, ale před lvicí se nikdo vytahovat nemíní, lvici se nikdo nesnaží stůj co stůj pomazlit, nikdo se jí dotěrně nevyptává na číslo. Z kotěte rov-

nou ve lva a okamžitě jsem naprosto průhledná, zmizela jsem ze zorného pole, jsem pro ně vzduch. Ta pohoda. Můžu si prostě jít přes město, nepodstatná, ale všudypřítomná.

Byly doby, kdy mi záleželo na tom, aby se dívali a obdivovali, bylo milé zrcadlit se v jejich očích a díky tomu vědět, že je dobře. Ale teď přišla chvíle, kdy mi s tím nikdo nepomůže, sama musím vědět, jak je. Vskutku, pravím vám, nikdy není jenom dobře, tak jako nikdy není výhradně špatně. Mohla bych ty prohlubně, brázdy, rýhy, šrámy, vyschlá koryta řek na svém obličejí vyplnit kyselinami, toxiny, existují metody, jak pomocí několika triků, a hlavně příslušné sumy vypadat hezčí, mladší, milejší, tady odsát, tam natáhnout. Ale hola, hola, copak já stojím o to, aby mě někdo natahoval. Koho bych tím natahováním chtěla přitáhnout. A k čemu.

Už dřív jsem přemýšlela, že to nechám být, ale něco mi to nedovolovalo, jakási nepsaná smlouva neznámo s kým, snad s celým světem, že mám vypadat hezky. A co je mi po tom, copak chci být jako dárek v hezkém obalu? Položit se pod stromeček s mašlí nahoře, třpytit se a vábit, pojd' blíž, prosím, rozbal si mě konečně. Dám ti potěšení, krátkou chvílku uspokojení, a potom mě hodíš do kouta, protože jiné taky vypadají hezky, možná i hezčeji, můžeš vybírat, přebírat, zkoušet, odmotat dárkový papír, ochutnat, užívat a za chvíli si přidat. Ale co když já chuť vypadat hezky nemám, ba naopak, vůbec se neudržuju. A čeho bych se ostatně měla držet, když se přece tolik toužím pustit.

Byla jsem už na mnoha all inclusive, všechno zdarma, na dosah ruky, berte, jezte, dobrou chuť. Teď jsem sama sobě dárkem i překvapením. Vskutku jsem neočekávala tak silný nával horkosti, vlny, která ti podtrhne nohy, hrozí utopením, ale když s ní nebudeš bojovat, když se dáš nést, popluješ k novým zemím, na pusté rajske ostrovy, kde lišky dávají dobrou noc, svěř se, pluj, lišek se neboj.

Pluju s vlnou, medúza s hadími vlasy, je nás víc, takových medúz, nezačíněj si, nebo se opaříš. Každá sobě kormidlem, každá plavidlem, sobě přístavem. Řvoucí čtyřcítky, zuřící padesátky, frivolní šedesátky, a dál ještě silnější – vichry, bouře, buřičky, z takových jde strach. Připraveny přerušit plavbu a stáhnout se do přístavu, když dostaneme chuť, protože proto přece v životě nastává pauza, abychom mohly konečně přistát, přestat se hnát, začít konečně myslet na sebe a dělat potěšení sobě, ne druhým. Vejít do baru a v klidu se napít, bez dotírání, k neviditelné se nikdo lísat nebude. Neviditelná může být klidná, dělat, co se jí zlíbí. Nečeká, až ji vyzvou k tanci. Je sama sobě tancem, zná svoje rytmy i melodie. Vede se, jak ji nohy nesou, nikomu není nic do toho, jestli si vede dobře, nebo ne. Jestli zná kroky a opakuje naučené schéma, nebo spíš víří kolem vlastní osy, do posledního dechu, dokud se svět kolem ní nezmění v kolotoč.

Nebyla nikdy od-do, vždycky cyklická. Každý měsíc nadarmo prolitá krev. A znovu. Až do úplňku. Přijala v sobě sémě, v břiše vyklíčilo nové, vyšlo na svět. Ztratila dost krve a zůstala v prázdném hnízdě, všechna ptáčata, která tam kdysi

bydlela, odlétla do modravé dálky, jen občas zavolají, cink cink, mami, nechceš se zítra stavit za vnoučaty. Ale máma by nejdřív chtěla slyšet otázku: jak se máš, co je nového. No právě. Nového.

Pravím vám, můj nový hlas je nízký, drsný, zastřený, jakoby ze zászvětí. Kvůli jeho kovové barvě mě po telefonu občas někdo osloví v mužském rodu. Zjevně je ve mně muž, možná tam byl vždycky, ale teď jsem mu dala prostor a pouštím ho ke slovu. Už nemusím křičet, aby mě slyšeli a pochopili, stačí pádné, mocné: ne. Odmítání mi nikdy nešlo snáz než teď, a navíc mě už vůbec nemrzí. Protože proč by mělo. Už jsem se v životě naomlouvala do zásoby, do aleluja a víc než dost, víc už se omlouvat nemám v úmyslu.

Moje větve se ohýbají k zemi pod těžkými plody, plátky růže usychají, odnáší je vítr, s každým výdechem jsem lehčí. Od doby, co mi opadaly všechny listy, jsem se stala nahou pravdou, bez ozdob, nepokrytou, konečně v první osobě ženského rodu v přítomném čase.

Možná že v zrcadle tu pomuchlanou a prošedivělou, s mužskými rysy a výhružným pohledem nepoznávám, nevím, kdo je, kde se tu vzala, ale to nic. Dobře zato vím, kdo je ta ve mně, sebejistá ženská, která se nebojí plout s vlnou, která dovolí, aby ji laskal čas, a netají se tím. Bába.

Babička, babka, stařena. Zemlbába. S jablky nebo rozinkami. Bábuška. Bábrole.

Bábovička. Byla z písku, jen se dotkneš a drolí se, pomíjívá, křehká. Babyka, pod kterou se schováš před deštěm. Vyslech-

nout trápení, prosím. Poradit se starostmi, už letím. Obejmout, pomoci, utřít nos, kdo, když ne ona, za kým, když ne za ní. Babo rad'.

At' je mužský jako žába, pořád lepší nežli bába. Ba že, ba. A ta bába jámu kopá, kdo do ní padá, tam bábu nastrčí, zásah potopená. Babizna stará, babice jedovatá. Ježibaba. Herdekbaba.

Byla b-b, b-b, bu bu, bublina z bublifuku, chvíli se leskla všemi barvami duhy, lup, zbyl po ní mokrá flek. Byla bábovka, kakaová, cukrem sypaná jako hvězdné nebe a každá z těch hvězd je samostatný svět, jiný příběh, bá, bá, bába, básně, báje, v nebe hled', tam bábu hledej, tam bába sní, básní, bájí.

Babi, babča, babička. Ona se neleká, nekleká před nikým, nelituje žádných vin. Má svoje oblíbené hřichy a nebude si je přece upírat. Baba, babo, bao, baobab, za soumraku otevírá květy, nechá se opylovat netopýry, postavila se na hlavu, zapouští kořeny v oblacích, koukejte na ni, unikla gravitaci, babka jedna mazaná.

Baba baobab, bao, boa, bába je had, pokušitelka ze stromu poznání, utrhni, přivoň, ochutnej, kousni si, nelituj, vezmi si ještě, přidej si, poznání není nikdy dost, čím víc poznáš, tím víc si uvědomuješ, jak je to pořád málo. Nenasycená, chce uchvátit, kolik jen dokáže, připravená se s tebou rozdělit. Čarodějnice. Kněžka, bohyně, mudrčka. Baba. Boa. Svléká hadí kůži, mění podobu, proměňuje se, deformuje. Stařena a dívka, žena, a přesto muž. Kdo je to ta baba. Baba Jaga. Baba Já.

Vyskloňovaná ve všech pádech, bez výjimek, téma i réma, žádná tréma, navíc tak nestydatě spokojená, prý se to nehodí, komu nehodí, bábě se už hodí všechno, všechno je jí vhod a nepotřebuje k tomu svěží prsa, mnohem důležitější je svěží mozek.

Tolik jí zbylo, zbytek je usušený, zapečený, vyuzený nebo kandovaný. Snad by se dal zalít polevou, ale bába sladké nemusí, má radši pikantní. Citlivá vypravěčka, jejíž erotogenní zóny plynule přešly v zóny časové, protože se rozhodla času úplně podlehnout, vědoma si dokonale toho, že budoucnost se neúprosně scvrkává, že nepočká.

Země zaslíbená už je jalová, víc nevydá, rodit nebude. Na kůži má síť vrásek jako mapu, vyber si, jestli na východ, nebo na západ, poledníky, polednice.

Závrtý, gejíry, teplé prameny, dřímající sopky, erupce může nastat kdykoli. A když bába vybuchne, třeste se, láva z báby není legrace.

Pravím vám, vskutku, krásný čas v životě to je, možná mi nevěříte, vaše mínus. Nemusím dokazovat nikomu nic, můžete mi políbit šos anebo nos, v nose mám třešňovou pecku, kterou jsem si tam zkoušela strčit jako dítě a babička mě varovala: pro rány boží, nech toho, nebo ti tam vyroste stroemek. Vyháním z nosu zelené klíčky, nasazuju pupeny, ženu do květu, slétají se včely přivábené mou vůní a v mých žilách koluje hustý med, nemusíte mi věřit, může se vám zdát, že jsem se zbláznila, možná máte pravdu, bláznit je lepší než se držet na uzdě toho, co řeknou lidi. Ostatně horší než to, co

řeknou, je přece to, co neřeknou, a každý stejně řekne něco jiného, tak nač si z toho dělat hlavu.

Moje hrany se vyostřily, na hranicích mám teď drátěné ploty, nesnažte se je překonat. Za sebou mám všechny ty, které tu byly přede mnou, svoje předkyně, svoje předchůdkyně. Babičky, prababičky, z nichž se skládám, krev mé krve a tělo mého těla. Je ve mně ta s tlustým černým copem, v němž žili duchové, i ta, kterou otec vydědil, protože se zamilovala do muže jiné tradice, jiného náboženství. Je tu ta, která tkala kelimy na rámu, v každém útek a osnova, barevnými nitěmi zašifrované kapitoly dějin. Je ve mně i tamta, která po smrti usedla na parapetu v podobě motýla žluťáška. A všechny ty, o nichž nevím nic, dávnější prapra i ty, které přijdou po mně. Protože žádná z nás se nevejde do od-do, každá je svým způsobem cyklická.

Vskutku, za skutečnost i za všechny malé lži, iluze, nedopovězení, představy a prosby. Protože proč bych neměla přibarvovat. Místo *mízení* slyšet *mazlení*, v *budoucnosti* skoncuje *s ctností*. Udělat si z času spojence, mít v něm milence, odevzdat se mu bez obav, beze zbytku, nerozměňovat na drobné. Být s ním nejen smyslně, ale taky smysluplně, a jen ať po tom zůstane stopa, jen ať roste.

Taková láska se přihodí jednou za život. Jednou za smrt. Neutíkej před ní, chytej.

Báby, toto je moje tajemství víry, veliké jest a má moc osvobodovat. Odlepuju nohy od země, nic mě tu nedrží, můžu se pustit. Mám svůj věk, konečně umím létat. Stříbrná

pavoučí nit z mých vlasů, kterou odnesl vítr a roztahal po louce, jiskří v podzimním slunci. Babí léto, ta krátká chvílka posledního tepla, pohlázení na rozloučenou. Potom už jen plískanice, přízemní mrazíky, metelice, šero. Ale do té doby sláva nám, hrdinky, matróny, nestorky, věštkyně, noční dámy s květy, které voní nejkrásněji po soumraku, plátky jim jazykem laská měsíc a s příchodem dne zvadlé opadají. Sláva nám i této chvíli, požehnanému dechu babího léta, s nímž vzletáme k nebi obrozené a lehké.

Vskutku, pravím vám, není se čeho bát, po babím létě brzy přijde další období. Období návratu. Tam, odkud jsme přišly.

velká medvědice

Bez ohledu na den v týdnu to vždycky byla neděle. Svátečně oblečené jsme slavnostně vyrážely z domova kolem dvanácté, říkala: to na tebe se slunce tak krásně usmívá, pro tebe vykvetly šeríky, přivoň si, podívej. Poslechla jsem, opravdu voněly, a jak.

Obvykle na sobě měla nějaké rozevláté šaty, lehký plášť a nezbytný blankytný šátek, vždycky tentýž: na starý vrásčitý krk se nikdo dívat nechce, proč by taky, v tomhle šátku mě pochovejte, a já na to, to neříkej, ty nikdy neumřeš, nedovolím ti to.

Z dálky bylo slyšet kostelní zvony, bimbam, bimbam, den sváteční světit. Dívala jsem se na pravidelný krok holčiček ze sousedství, na jejich pevně zapletené copy, nohy v bílých punčoškách: hlavně se neumazej. Míjely nás cestou na mši v doprovodu babiček a mám, bimbam, my jsme ale mířily opačným směrem, nám to bimbá v jiném rytmu, je přece neděle, neděle má být naše. Kavárnička byla o dvě ulice dál, za sklem na pultu poháry rozmanitých tvarů naplněné dezerty s příchutí jahod a vanilky, barevným želé se šlehačkou s třesničkou nahoře, čokoládovou pěnou posypanou strouhaným

kokosem, tvarohové řezy, banánky, pusinky. Číšník se ptal, co si dáme, ona pohybem hlavy ukazovala na mě: rozhoduje mladá dáma. Vybírala jsem dlouze, slina mi tekla po bradě už jen od pohledu na ty dobroty, ale rozhodnutí bylo přece nutné promyslet, nic nepřehlédnout, náš měl být ten nejkrásnější, nejlíp kdybychom si mohly vzít všechny a zůstat tady až do příští neděle.

Ochutnala jen trochu, shora, olízla lžičku a řekla: a víš, že v cukrárně se taky můžeš modlit, na to vůbec není potřeba chodit do kostela, bůh je všude. Já že ve šlehačce je ho nejvíc a ona na to: mně už ta božskost stačí. A přisunula svůj zákusek ke mně: jestli chceš, dojez to. Dojedla jsem, co by ne. Potom jsme plné božského sladka vyrazily dál do toho dne, přímo do slunce, do šeríků, moje ruka se lepila k její ruce. Ať bylo léto, nebo zima, nosila krajkové rukavičky: na zničené ruce se nikdo dívat nechce, proč by taky, po mé smrti si ty rukavičky vezmeš, jestli budeš chtít, a já, že nikdy v životě, určitě ne.

Šla jsem vedle ní, poskakovala po chodníku a dávala pozor, abych nešlápla na spáru, protože to nosí smůlu, hop, hop, dokud chodník neskončil a my jsme nezabočily na úzkou pěšinku mezi křovím, sbohem a šáteček, teď začíná džungle. Trhaly jsme lístky akátu, má mě rád, nemá mě rád, a ona, že proč nemá mě rád, když to přece můžeme dělat po svém: má mě rád, miluje, objímá, pak nám vždycky vyjde něco dobrého, proč bychom si měly věštit špatné věci. Stála jsem pod keřem, třásla větvemi, bílé plátky se sypaly, pozor pozor, blíží se jasmínový déšť, opravdová květinová průtrž, viděla jsi ně-

kdy něco podobného, já nikdy. Té loučce vtisknuté mezi paneláky a fotbalové hřiště říkala topolové údolí, dneska už vím, že takových údolí jsou v našem městě desítky, ale tehdy bylo tohle údolí nejužasnějším místem, kde jsme mohli proflinkat neděli. A tak jsme se flinkaly.

Lehla si do trávy, já vedle ní, velká medvědice a její malé medvídě. Nikoho, kdo ji nezná, by nenapadlo, že uvnitř je měkoučká, plyšová, celá z kožíšku, jen se přitulit, ale dobře vím, že taková nebyla vždycky, ne pro všechny. Když ji někdo naštvál, uměla ze sebe vydat strašlivý řev, jednou jsem zažila, jak na jednoho dotěru, který nás otravoval v kavárně, houkla: jděte do prrr... kýnka dubovýho. Šel, dal pokoj. Ale to prkýnko si pamatuju dodnes. On myslím taky. Takové prkýnko se těžko zapomíná.

Ležely jsme pod širým nebem, v lůně, nad námi tančily topoly. Zpívala: *obláčky bílé se víc už nevrátí* nebo *u stolečků sedí, své příže si bledí andělské panenky*, já zpívala s ní, naučila jsem se slova těch dávných písniček z paměti, popěveků, na kterých vyrostla a z kterých nevyrostla, ona i všichni jí podobní, lidé staršího data. Já jsem byla tehdy ještě novějšího data, mladá krev, neopeřená. Někdy jsme pletly věnečky z jetele, *předou ty děvečky hedvábné nitečky*. Někdy jsme honily motýly, *toč se toč se vřetenko*.

Říkala, že ve žlutáskovi se skrývá její prababička, v mléči uměla rozpoznat sestřenici, zatímco děda, jehož jsem nikdy neměla příležitost poznat, protože když jsem se objevila, on zrovna zmizel, děda byl teď rajským jablíčkem. Kdo žil dobře,

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy ***Babí léto***.
Pokud se Vám ukáзка líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.